

Дорошкевич Наталя Вікторівна, вчитель-методист, відмінник освіти, куратор
Українського медичного ліцею НМУ імені О.О.Богомольця.

РОЗРОБКА ПЕДАГОГІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ УСПІШНОГО СТВОРЕННЯ МОТИВАЦІЙНОГО ПРОФЕСІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА

(на матеріалі Українського медичного ліцею НМУ імені Богомольця)

Анотація

У статті розглянуто проблеми розробки та використання педагогічних технологій особистісно-орієнтованого підходу задля створення мотиваційного навчального середовища, що сприяє якісній самоідентифікації учнів за обраним фахом (медичний ліцей) та підвищенню якості навчання. Особливу увагу приділено інтелектуальному саморозвитку, який є одним з головних компонентів мотиваційного середовища. Було визначено основні складові діагностичної моделі ("контуру") фахівця.

Показано, що зміст професійного навчання у вищому закладі освіти повинен забезпечувати можливості синтезування суб'єктного досвіду майбутнього фахівця, який формується, насамперед, ним самим, а його суб'єктний професійний досвід формується вищим закладом освіти шляхом "окультурення", ініціювання, виявлення та використання індивідуального досвіду студента.

Ключові слова: *мотиваційне середовище, готовність, формування професійної ідентичності, психолого-педагогічні технології, методологія роботи медичних навчальних закладів.*

Дорошкевич Наталья Викторовна, учитель-методист, отличник образования,
куратор Украинского медицинского лицея НМУ имени О.О. Богомольца.

РАЗРАБОТКА ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ТЕХНОЛОГИЙ ДЛЯ УСПЕШНОГО СО- ЗДАНИЯ МОТИВАЦИОННОЙ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ СРЕДЫ

(на материале Украинского медицинского лицея НМУ им.Богомольца)

Аннотация

В статье рассмотрены проблемы разработки и использования педагогических технологий личностно-ориентированного подхода для создания мотивационной среды, что способствует самоидентификации учащихся по выбранной специальности (медический лицей) и повышению качества обучения. Особое внимание уделено интеллектуальному саморазвитию, которое является одним из главных компонентов мотива-

ционной среды. Определены основные составляющие диагностической модели ("контур") специалиста.

Показано, что содержание профессионального обучения в высшем учебном заведении должно обеспечивать возможность синтеза субъектного опыта будущего специалиста, формируемого прежде всего им самим, а его субъектный профессиональный опыт формируется ВУЗом путем "окультуривания", инициирования, выявления и использования индивидуального опыта студента.

Ключевые слова: мотивирующая среда, готовность, формирование профессиональной идентичности, психолого-педагогические технологии, методология работы медицинских учебных заведений.

Dorochkevich N.V.

DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL TECHNOLOGIES FOR CREATION OF MOTIVATING PROFESSIONAL ENVIRONMENT

(based on the data obtained from Ukrainian medical lyceum

at the A.A. Bogomolets National Medical University)

Summary

The article deals with developing and using of personality-centered educational technologies for creation of a motivating environment that promotes self-identification of students regarding the chosen specialty (medical lyceum) and improves the quality of teaching. Special attention is paid to intellectual self-development which is one crucial component of a motivational environment. The principal constituents of the diagnostic model of a professional were elucidated.

The author shows that the content of professional education at a higher school should provide the possibility to synthesize the subject experience of a prospective specialist, which is formed primarily by himself, while his subject professional experience is formed at a higher school by way of "cultivating", initiating, eliciting and use of the student's individual experience.

Keywords: motivational environment, readiness, professional identity formation, psychological educational technologies, methodology of medical education.

Розглядаючи професійну освіту як складову різнорівневої системи вищої освіти в Україні, спрямовану на максимально повноцінну професійну самореалізацію особистості і, водночас, зорієнтовану на кон'юнктуру ринку, необхідно, насамперед, вивчити її теоретико-методологічні аспекти. Необхідно зважити на те, що сьогоднішні вимоги до, наприклад, медичних професій зростають, вартість навчання кожного

спеціаліста вимірюється роками та мільйонами гривень. Отже середовище, де молоді люди набувають відповідних знань та навичок повинно бути мотиваційними до якісної ідентифікації з професією, до напруженої та послідовної роботи, тощо.

Для виконання даної задачі ми вбачаємо інструментом педагогічні технології особистісно-орієнтованого підходу, як найбільш ефективні. Розробка педагогічних технологій особистісно орієнтованого підходу - дуже складна теоретична проблема, більше того, - це фундаментальна і комплексна проблема, яка, на думку О. М. Пехоти, потребує міждисциплінарного дослідження. Особистісний підхід ґрунтується на певному методологічному інструментарії [24]. Його гуманістичні традиції, починаючи з глибин античних філософів, через відродження і видозміни нового часу виділилися у середині XX століття у самостійний напрям, розвинулися у рамках світової гуманістичної психології (А. Маслоу, К. Роджерс, К. Хорні, В. Франкл та ін.) [19]. Вони були відображені у працях В.Сухомлинського, поглядах Г. Ващенко, у педагогіці співробітництва тощо. Сьогодні теоретичні засади і технологія особистісно орієнтованої освіти найбільш повно досліджені в Україні у психолого-педагогічних працях Г. О. Балла [25], І.Д.Беха; О.М. Пехоти, В. В. Рибалки, О. В. Сухомлинської [18; 24; 26], у Росії – в Л.С.Голубевої, С. В. Кульневича, І. С. Якиманської [22].

Другий рівень наукових досліджень складає загальнонаукова методологія, що визначає типологію і найбільш прийнятні, з погляду предмета нашого дослідження, підходи до нього. Цю методологію ми обґрунтуємо нижче.

Третій рівень – конкретно наукова методологія, що використовує загальнонаукові підходи для аналізу свого об'єкта дослідження, створюючи сукупність методів, зумовлених специфікою предмета. Це передусім:

а) теоретико–методологічні засади реформування різнорівневої підготовки фахівців в умовах ступеневої системи освіти (А. М. Алексюк, Б. С. Гершунський, С.У.Гончаренко, А.О.Лігоцький, Н.Г.Ничкало, О. М. Пехота, Л. П. Пуховська, С.О.Сисоєва, В.В.Харабет [6];

б) положення щодо змісту, сутності й доцільності використання понять “педагогічне моделювання”, “модель фахівця”, “модель–зразок”, “модель–аналог”, “модель–контур” (М.М. Амосов, Б.С. Гершунський, О.М Пехота, М.М. Жрецький, В.А.Штоф) [21];

в) сутність понять і співвідношення професійної готовності, професійної та широкої компетентності, компетентності інтелектуальної, професіоналізму, професійної придатності (В.А.Бодров, Т.Г. Браже, І. А. Зязюн, Є. С. Романова, А.Савельєв,

I.Тараненко) [17].

г) визначення професійної готовності студента-випускника як інтегративної особистісної риси та суттєвої передумови ефективності професійної діяльності (В.П.Аненков, С.О.Кубіцький, К.К.Платонов) [12];

д) концепція системогенезу професійної діяльності (В. А. Бодров, В.Д. Шадріков) [20];

е) психолого–педагогічне обґрунтування механізмів і досвіду свідомої регуляції рівня професійної готовності: професійне самовиховання, професійне самовизначення, професійне мотивування (Ж.П. Вірна, М.В.Вовчик–Блакиитна, С.С.Канюк, О.І.Зімня, Є.П.Ільїн, Г.П.Клімова, О.А.Конопкін, О.Г.Кучерявий, О.О.Леонтьєв, М.С.Пряжніков) [7; 8; 10; 13; 14];

є) концепція інтерактивного планування (В.М.Зубко, К.В.Корсак, М.Ш. Ноулз, А.Яновський) [9; 23];

ж) концепція адаптивного управління (Г.В.Єльнікова).

П.І.Підкати́стий говорить також про можливе виділення четвертого рівня, який утворюють методика і техніка конкретного дослідження.

Зазначимо, що у процесі аналізу вивченого нами об'єкта дослідження ми головну увагу зосередили на розгляді явищ освітнього процесу як сукупності сумарної (інтегративної) системи з діяльнісною, керуючись як системно–структурним, так і системно–діяльнісним підходами. Подібна методологічна парадигма виділяється, зокрема, у працях В.П.Симонова. саме її він використовував, досліджуючи педагогічний менеджмент як теорію, методику і технологію ефективного управління освітнім процесом. Подібний підхід застосовує і М.В. Фоміна. Отже, ґрунтуючись на традиційному у методології системно–діяльнісному підході, розглянемо поняття “система професійного навчання з підготовки молодших спеціалістів стоматологічного профілю” як систему штучну (існують природні), відкриту, динамічну, централізовану, поліструктурну, абстрактну (як педагогічне поняття) і конкретну (як педагогічне явище у певному місці і певному часі), сумативну і діяльнісну. Наша спрямованість на цю систему буде зорієнтована, насамперед, на аналіз її доцільності з огляду потреб її суб'єктів і взаємин з іншими системами, визначення її конкретної та абстрактної мети. Саме так, як вважає і Н.Г.Ничкало, слід підходити до реформування системи професійно–технічної освіти. Зазначимо, що досліджувана нами система є підсистемою професійної освіти.

В професійно-орієнтованому навчанні важливою складовою є також готовність учнів до засвоєння матеріалу. Ефективність беззаперечно залежить від готовності учня

до нього, тому проблема готовності до навчання, її оцінки, формування та підтримки потребує докладного розгляду [11].

Поняття психологічної готовності є досить вживаним у дослідженнях у багатьох галузях психології: загальної, військової, інженерної, спортивної, педагогічної та вікової. Поняття готовності дослідники намагаються визначити як психічний стан, придатність до діяльності, установку, якість особистості, активний стан, необхідний для якісного виконання своїх обов'язків [1-4].

Зупинимось більш докладно на підході до готовності, який був розроблений в руслі поняття діяльності. Він визначає, зокрема, що вивчення готовності може бути здійснене виключно в контексті тієї чи іншої цілком конкретної діяльності – навчальної (в той час, переважно, у вигляді готовності до школи), спортивної, військової, трудової, інше [9]. Тут досить часто поняття готовності як таке не розглядається й її коректне визначення не наводиться, проте замість цього надається перерахування й опис різних, безумовно важливих, сторін, елементів, складових за принципом «готовність містить у собі особистісний, інтелектуальний і емоційний компоненти». Вивчаючи з позицій педагогічної психології питання готовності дитини до школи, Л.І. Божович розрізняє у структурі готовності такі компоненти: інтелектуальний, що включає розвинене диференційоване сприйняття, стійку спрямованість уваги на предмет або діяльність, наявність аналітичного мислення, інше, та мотиваційний, тобто загалом бажання або небажання вчитися.

Авторка розглядає питання не структури готовності, а саме структури психологічної готовності, що, певно, відповідає завданням її дослідження, але виводить із розгляду досить великий і, як нам здається, важливий шар змісту. Інженерна психологія, що виникає у зв'язку з необхідністю невідкладного вирішення практичних завдань, відразу ж ставить питання діяльності оператора в складних людино-технічних системах. Вивчаючи проблему готовності оператора до невідкладних дій, В.М. Пушкін та Л.С. Нерсесян розрізняють в ній такі компоненти:

1. Образ структури дії. У діяльності оператора він забезпечує послідовність актів, спрямованих на нормалізацію стану керованого об'єкта.
2. Загальний психофізіологічний стан оператора, що забезпечує реалізацію дій (інтегральний психофізіологічний компонент).
3. Власне-психологічна спрямованість особистості на виконання необхідних дій.

Готовність, за П.Дітюком, це не тільки похідна особистісних характеристик та опису станів. Для того, щоб бути готовим до дій, в першу чергу треба знати, що саме

треба робити – це той самий зміст діяльності. Образ структури дії – це завжди похідна від образу результату дії. Якщо в ситуації готовності оператора до невідкладних дій цей результат може бути інтуїтивно зрозумілим – наприклад, як недопущення технічної аварії системи, то за інших ситуації він може бути зовсім незрозумілим[11]. Досліджуючи готовність операторів технічних систем, пілотів, спортсменів, військових до діяльності в напружених ситуаціях, М.І. Дьяченко, Л.О. Кандибович і В.О. Пономаренко пропонують її п'ятикомпонентну модель:

1. Мотиваційний компонент, який фактично тотожний відповідальності за виконання завдання.
2. Орієнтаційний компонент – знання й уявлення про особливості й умови діяльності, її вимоги до особистості.
3. Операціональний компонент – володіння прийомами й способами діяльності, необхідними знаннями, вміннями й навичками.
4. Вольовий компонент – самоконтроль, самообілізація, вміння управляти власними діями.
5. Оцінний компонент – самооцінка своєї підготовленості й відповідності процесу розв'язування професійних завдань еталонним зразкам.

Отже, в структурі готовності можна виокремити два компоненти: перший, що формується протягом довгого часу та пов'язаний з особистісними рисами, та другий, на який можна впливати в короткочасному періоді. В ситуації професійного навчання, з точки зору формування готовності до нього, цілеспрямований вплив доцільно здійснювати як на перший, так і на другий компонент [11].

Вважаючи на вищевказане, проаналізуємо практику підготовки медичних сестер в Україні. Медична сестра (як молодший спеціаліст) проходить дворічну підготовку на базі повної середньої школи та трирічну підготовку на базі основної середньої школи. Згідно з діючими з 2002 р. навчальними планами передбачено вивчення таких змістових блоків: цикл гуманітарних і соціально–економічних дисциплін – 17,8%, цикл фундаментальних (загальнонаукових) дисциплін – 19,6%; цикл професійно–практичного навчання – 62,6%. Зазначимо, що дисципліни стоматологічного профілю не вивчаються у жодному із наведених циклів, як і було визначено у навчальних планах 1995, 1998 років.

Медична сестра (як бакалавр) проходить дворічну підготовку на базі освітньо–кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста. За діючими з 1998 р. навчальними планами [16] передбачено вивчення таких складових змісту освіти: цикл гуманітарних і

соціально-економічних дисциплін – 8%; цикл фундаментальних (загальнонаукових) дисциплін – 35,6%; цикл професійно-орієнтованих дисциплін – 44,3%; цикл практичного навчання – 9,4%; цикл вибірових дисциплін – 2,7%. Навчальним планом передбачено вивчення дисципліни “Медсестринство в стоматології” у загальному обсязі 54 години, з них 36 аудиторних. Це становить 3% від кількості годин циклу професійно-орієнтованих дисциплін та всього 1,2% від загальної кількості годин, відведених на підготовку бакалавра. До 1993 р. існувала практика відведення у навчальних планах спеціальності “сестринська справа” (І рівень підготовки) незначної кількості годин для спеціалізацій, які можна було (але не обов’язково) впроваджувати у навчальний процес.

Наступним нашим кроком було визначення основних складових діагностичної моделі фахівця. Для позначення теоретичної моделі ми використовували умовну назву цієї моделі “контур”. Враховуючи те, що індивідуальність майбутнього фахівця є явище, насамперед, особистісне, суб’єктне, ми позначили поняттям “контур” відносність меж цього динамічного педагогічного явища.

Вивчення можливих компонентів прогностичної моделі ми проводили відповідно до вимог особистісно орієнтованого навчання. На думку О. М. Пехоти існує тільки один спосіб реалізувати особистісний підхід у навчанні – зробити навчання сферою самоствердження особистості. Обираючи описану І. Я. Якиманською соціально-педагогічну модель особистісно орієнтованої педагогіки ми реалізуємо у нашому дослідженні програму виховання особистості професіонала з попередньо заданими якостями. Отже, ми формуємо типову структуру фахівця, використовуючи традиційні вимоги до особистісно орієнтованих технологій.

На підставі цих вимог визначаємо наступне:

1. зміст професійного навчання у вищому закладі освіти повинен забезпечувати можливості синтезування суб’єктного досвіду майбутнього фахівця;
2. суб’єктний досвід майбутнього фахівця формується, насамперед, ним самим;
3. суб’єктний професійний досвід майбутнього фахівця формується вищим закладом освіти шляхом “окультурення”, ініціювання, вияву та використання індивідуального досвіду студента;
4. педагогічний процес у вищому навчальному закладі має ставити мету: створення умов для самопізнання, самовизначення і самореалізації особистості через призму професійної сфери; орієнтацію на учіння як

самоцінну суб'єктну діяльність. Відповідно до вимог особистісно орієнтованого підходу ми окреслили умови для формування моделі професійної підготовки фахівця, яка передбачає теоретико-практичну розбудову таких підструктур: середовищних систем, зокрема система освітнього середовища та система професійного середовища; система особистісних ставлень і пріоритетів; система професійно необхідних знань, умінь і навиків; виробничих функцій; досвід творчої діяльності орієнтований у професійне русло. Їх розгляд відповідно до методології дослідження забезпечить створення структури моделі фахівця асистента лікаря-стоматолога і вияв організаційно-педагогічних основ його професійної підготовки.

Таким чином, вивчення психолого-педагогічних механізмів особистісно орієнтованої професійної підготовки дозволяє зробити висновок, що у процесі формування особистісно значимого професійного досвіду студент, як суб'єкт діяльності, оперує цілісною професійною концепцією на різних рівнях її розвитку. Основну роль в ній відіграють мотиви діяльності з акцентом на мотивацію досягнень, пізнавальну мотивацією та спрямованість на самовизначення, саморегулювання, самооцінку і корекцію власних дій з набуття професійної компетентності. При цьому сучасна педагогіка пропонує цілком реальні для впровадження у професійну підготовку асистента лікаря-стоматолога методики організації самоуправління професійно орієнтованою навчальною діяльністю студента.

Принциповим моментом є саморозвиток у студентів інтелектуального і мотиваційного компонентів професійної готовності. Під саморозвитком, слідом за Г.С.Костюком, сучасна психологія розуміє зміну ментальної моделі світу, або системи ментальних моделей (менталітету); набуття нового смислу; реінтерпретацію особистого досвіду. Саморозвиток визначається переструктуруванням, ампліфікацією, реінтерпретацією, реконструкцією ментальних моделей світу, перебудовою зв'язків між ними на всіх рівнях у метаментальній моделі (тобто системній моделі, яка й визначає особистість). Так, інтелектуальний саморозвиток має місце тоді, коли відбувається функціонально-структурне коаліціювання інтелекту, ампліфікація і перетворення ментальних моделей світу, якісні зміни у змісті та інтелектуальних діях, підсилюються інтерпретаційні і реінтерпретаційні можливості суб'єкта. При цьому суб'єкт сам ставить перед собою відповідні задачі і рефлексує як можливості середовища, так і власне процес інтелектуального саморозвитку. На всіх вікових етапах для інтелектуального саморозвитку є характерним збагачення стратегіального та децентраційного репертуару, функціонування ментальної моделі як множинного і гнучкого інтерпретаційного фільтра.

Концепція саморозвитку особистості Г.С.Костюка гнучко співвідносить розвиток як з власною активністю суб'єкта, так і з простором, середовищем (оточенням, контекстом, інвайронментом), інакше кажучи, з відповідними зовнішніми умовами. Навчання розглядається автором саме в якості такого середовища для розвитку та саморозвитку [27].

Щодо активізації саморозвитку у студентів *орієнтаційно-інтелектуального і мотиваційного параметрів професійної готовності*, то ми створювали умови для:

- уточнення ними власних життєвих позицій, ставлень, ціннісних пріоритетів у процесі вивчення гуманітарних і соціально-економічних дисциплін;
- визначення індивідуальних рис, особливостей пізнавальних психічних процесів, акцентуації характеру, специфіки комунікативних та організаторських здібностей шляхом проведення серії діагностичних тестів.

Щодо вироблення у студентів спрямованості на самоаналіз *операційного параметра професійної готовності*, то у ході навчального процесу як викладачі так і керівники на базах практики зорієнтовували студентів на самостійний пошук знань, на розв'язання нестандартних ситуацій.

Крім цього, ми спрямовували студентів на самостійний аналіз змісту навчальних знань шляхом написання рефератів, підготовку повідомлень синтезуючого характеру.

Висновки

Середовище, де молоді люди набувають відповідних знань та навичок повинно бути мотиваційним задля якісної ідентифікації з професією, до напруженої та послідовної роботи, тощо. Для виконання даної задачі ми бачимо інструментом педагогічні технології особистісно-орієнтованого підходу, як найбільш ефективні. Зазначимо, що у процесі аналізу вивченого нами об'єкта дослідження ми головну увагу зосередили на розгляді явищ освітнього процесу як сукупності сумарної (інтегративної) системи з діяльнісною, керуючись як системно-структурним, так і системно-діяльнісним підходами.

В професійно-орієнтованому навчанні також важливою складовою є готовність учнів до навчання та майбутнього процесу діяльності. Ефективність також залежить від готовності учня. В структурі готовності можна виокремити два компоненти: перший, що формується протягом довгого часу та пов'язаний з особистісними рисами, та другий, на який можна впливати в короткочасному періоді. В ситуації професійного навчання, з точки зору формування готовності до нього, цілеспрямований вплив доцільно здійснювати на перший компонент.

Інтелектуальний саморозвиток, як один з головних компонентів мотиваційного середовища має місце тоді, коли відбувається функціонально-структурне коаліціювання інтелекту, ампліфікація і перетворення ментальних моделей світу, якісні зміни у змісті та інтелектуальних діях, підсилюються інтерпретаційні і реінтерпретаційні можливості суб'єкта.

Наступною педагогічною технологією було визначення основних складових діагностичної моделі фахівця. Для позначення теоретичної моделі ми використовували умовну назву цієї моделі "контур".

На підставі нашого аналізу та емпіричного дослідження показало наступне:

- зміст професійного навчання у вищому закладі освіти повинен забезпечувати можливості синтезування суб'єктного досвіду майбутнього фахівця;
- суб'єктний досвід майбутнього фахівця формується, насамперед, ним самим;
- суб'єктний професійний досвід майбутнього фахівця формується вищим закладом освіти шляхом "окультурення", ініціювання, вияву та використання індивідуального досвіду студента;

Отже педагогічний процес у вищому навчальному закладі має ставити мету: створення умов для самопізнання, самовизначення і самореалізації особистості через призму професійної сфери; орієнтацію на учіння як самоцінну суб'єктну діяльність. Педагогічні технології особистісно-орієнтованого підходу, виходячи з нашої статті, є найбільш придатними до цього.

Список використаних джерел

1. Абдуллина А. А. Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования : для пед. спец. высш. учеб. Заведений / А. А. Абдуллина. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Просвещение, 1990. – 141 с.
2. Абульханова-Славская К. А. Деятельность и психология личности / К. А. Абульханова-Славская. – М. : Наука, 1980. – 335 с.
3. Акбашева Р. Ш. Проектный подход к личностно-ориентированному образованию / Р.Ш. Акбашева. – Уфа : Башгоспединститут, 1999. – 132 с.
4. Алексеев Н. А. Личностно-ориентированное обучение. Вопросы теории и практики / Н. А. Алексеев. – Тюмень : Изд-во ТОГИРРО, 1996. – 216 с.
5. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания / Б. Г. Ананьев // Избранные психол. Труды : в 2-х т. – М. : Педагогика, 1980. – Т. 1. – 232 с.

6. Божович Л. И. Проблемы формирования личности / Л. И. Божович ; под ред. Д. И. Фельдштейна. – М. : Изд-во „Институт практической психологии”, Воронеж : НПО „МОДЭК”, 1995. – 352 с.
7. Глузман А. В. Профессионально-педагогическая подготовка студентов университета: теория и путь исследования : монография / А. В. Глузман. – К. : Поисково-издательское агентство, 1998. – 252 с.
8. Демченко Н. Психолого-педагогічні якості викладача, необхідні при особистісно орієнтованій взаємодії зі студентом / Н. Демченко // Проблеми професійної підготовки вчителя школи майбутнього : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конференції. – К., 2002. – Т. 1. – С. 27–29.
9. Державна національна програма „Освіта України ХХІ століття”. – К. : Райдуга, 1994. – 61 с.
10. Дикун Т. П. Учебный диалог как средство формирования личности ориентированного знания : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. пед. наук : спец. 13.00.01 „Загальна педагогіка” / Т. П. Дикун ; Оренбург, гос. пед. ун-т. – Оренбург, 1999. – 19 с.
11. Дітюк П. П. готовність до дистанційного навчання / П. П. Дітюк // Актуальні проблеми психології. Психологічна теорія і технологія навчання / за ред. С. Д. Максименка, М. Л. Смульсон. – К. : ДП «Інформ.-аналіт.агентство», 2010. – Т.8, вип. 7. – 282 с.
12. Закон України „Про вищу освіту” // Освіта України. – 2002. – №17. – С. 2–8.
13. Земцова В. И. Система методической подготовки учителя: структура и содержание / В. И. Земцова // Наука и школа. – 2002. – № 3. – С. 2–8.
14. Зимняя И. А. Педагогическая психология / И. А. Зимняя. – М. : Логос, 1999. – 384 с.
15. Ільїна Ю.М. Принципи створення мотиваційного середовища у дистанційних курсах розвитку / Ю.М. Ільїна, Т. І. Скуратовська // Методологічний семінар НАПН. – К., 2011.
16. Коваленко О. Е. Дидактичні основи професійно-методичної підготовки викладачів спеціальних дисциплін : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра пед. наук : спец. 13.00.04 / Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України. – К., 1999. – 38 с.
17. Майорчак Н. Особистісно-орієнтований підхід в організації самостійної роботи студентів / Н. Майорчак // Гуманітарний вісник : зб. наук праць Львівського держ. фін.-екон. ін-ту. – Львів, 2002. – № 2. – С. 54–63.

18. Мойсеюк Н. С Педагогіка : навч.посіб. / Н. С. Мойсеюк. – 3-є видання, доповнене, 2001. – 608 с.
19. Національна доктрина розвитку освіти України XXI століття // Освіта України. К., 2001. – № 29. – С. 4–6.
20. Ничкало Н. Г. Неперервна професійна освіта: міжнародний аспект / Н.Г. Ничкало // Неперервна професійна освіта: проблеми, пошуки, перспективи. – К. : Віпол, 2000. – С. 58–80.
21. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования : учеб. пособ. для студ. пед. вузов и системы повыш. квалиф. пед. кадров / Е. С. Полат, М. Ю. Бухаркина, М. В. Моисеева, А. Е. Петров ; под ред. Е. С. Полат. – М. : Издательский центр „Академия“, 2002. – 272 с.
22. Освітні технології : навч.-метод. посібник / за заг. ред. О. М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2001. – 256 с.
23. Основи професіографії / С. Я. Карпіловська, Р. И. Мітельман, В. В. Синявський, О. М. Ткаченко, Б. О. Федоришин, О. О. Ящишин. – К. : МАУП, 1997. – 148 с.
24. Пехота О. М. Особистісно орієнтована освіта і технології / О. М. Пехота // Наукові праці : збірник. – Миколаїв : Вид-во МФ НаУКМА, 2000. – Т. 7: Педагогіка. – 112 с.
25. Психологічні аспекти гуманізації освіти / за ред. Г. О. Балла. – К., 1996.
26. Рибалка В. В. Особистісний підхід у профільному навчанні старшокласників : монографія / В. В. Рибалка ; за ред. Г. О. Балла. – К. : Деміур, 1998. – 160 с.
27. Смульсон М. Л. Інтелектуальний саморозвиток у віртуальному освітньому середовищі: зміна парадигми / М. Л. Смульсон // Актуальні проблеми психології. Психологічна теорія і технологія навчання. – К. : Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2009. – Т.8, вип. 6. – С. 250–259.

Ця робота ліцензується відповідно до Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Авторське право (с) 2011 Dorochkevich Nataliya Viktorivna Дорошкевич

Наталія Вікторівна

Отримано: 27.08.2011

Відрецензовано: 09.09.2011

Опубліковано: 19.10.2011